

L'enverinat nou tarannà de Zapatero

L'executiu de José Luis Rodríguez Zapatero ha anunciat la reforma de la llei electoral que farà possible triar alcaldes directament pel sistema majoritari. Si la nova fórmula es concreta pot significar l'anorreament de les forces minoritàries.

Va ser a començament de la setmana passada quan la vicepresidenta del Govern espanyol, María Teresa Fernández de la Vega, anunciava, enmig d'una relativa sorpresa, que l'executiu de Zapatero impulsarà la reforma de la llei electoral, "limitada", per introduir-hi l'obligatorietat de celebrar debats entre candidats, la paritat de sexes en les candidatures i, en l'àmbit municipal, l'elecció directa dels alcaldes, a dues voltes si no tenen en la primera ocasió la majoria absoluta. Sorpresa relativa, perquè el PSOE portava en el seu programa electoral l'elecció directa d'alcaldes, igual com el PP. Tot indica, doncs, que la proposta s'aprovarà sense gaires dificultats.

Debats i paritat. La introducció legal de l'obligatorietat dels debats potser acabarà com la rebaixa de l'IVA per a productes culturals anunciada recentment per la ministra de Cultura, Carmen Calvo, que finalment ha mudat de naturalesa i ha passat d'anunci a desig d'impossible concreció. Perquè no s'entén *a priori* com és possible obligar un ciutadà lliure –un candidat ho és– a participar en allò que no vol i allà on no li interessa; això sense entrar en la complicació mecànica de pretendre regular debats: entre quants candidats i de quantes candidatures?, només les majoritàries o totes les que tenen representació?

La paritat de sexes és un bon instrument per promoure la igualtat de gènere entre els ciutadans. Però, com diu el PP, és possible que entri en contradicció amb la Constitució. Sobre aquesta qüestió, l'executiu socialista compta amb un punt molt interessant al seu favor: el Govern del Pacte de Progrés (1999-2003)

balear va ser aquesta mateixa reforma de la llei electoral, per introduir la paritat en les llistes autonòmiques, i l'executiu conservador presidit per José María Aznar va presentar un recurs en contra al Tribunal Constitucional, que deixà en suspens la reforma i, transcorreguts els sis mesos de suspensió automàtica a petició del Govern central, confirmà l'estat de congelació de la llei balear. No vol dir res, però és un símptoma que no permet gaire optimisme. En qualsevol cas, Rodríguez Zapatero pot esperar a veure què diu el Tribunal Constitucional sobre l'antiga llei balear i, d'aquesta manera, actuar en conseqüència.

Els alcaldes. Tant una reforma com l'altra són minúcies comparades amb la importància política de la tercera: l'elecció directa dels alcaldes a segona volta en els casos que ningú no hagi obtingut majoria absoluta en la primera. És un canvi dràstic que, si es materialitza, donarà el tret de gràcia a la pluralitat política municipal –ja molt malmesa per la llei d'Hondt i pel fàctic i aclaparador bipartidisme mediàtic– amb implicacions semblants en la política autonòmica allà on coincideixen en el mateix dia les eleccions als ajuntaments i a les cambres legislatives pròpies. L'aspecte més paradoxal és que De la Vega justificà la reforma dient que servirà per a avançar en el procés d'aprofundiment democràtic. O el Govern socialista té una tan peculiar com equivocada concepció de la "pluralitat" que tant pregona o es tracta de les primeres passes de quelcom molt semblant a l'ofec democràtic viscut fins fa no res, però, això sí, ara amb formes molt més suaus i, sobretot, enmig d'un estat de gràcia mediàtica generalitzat.

El fet és que una reforma d'aquestes característiques voldria dir que les forces minoritàries de cada municipi quedarien sense opcions d'aconseguir mai les alcaldies a través de pactes. Perquè el sistema preveuria que, en cas de no haver-hi majoria absoluta, les dues candidatures més votades serien les que concorrerien a la segona volta. Els ciutadans, així, es veurien obligats a triar entre l'una, l'altra o l'abstenció. Amb les reserves necessàries que s'han d'expressar –fins conèixer els detalls del projecte que va anunciar De la Vega–, un sistema com aquest significa la liquidació de la tradició electoral i política del darrer quart de segle. Fins ara ens hem basat en la representació proporcional corregida –mitjançant la llei d'Hondt– que ostenten per igual tots els regidors i, llavors, aquests són els que trien qui, entre ells, exercirà el càrrec d'alcalde.

Aquest sistema dona la possibilitat d'establir pactes molt oberts en els quals, a vegades, el màxim representant de la institució no és el del partit més votat. És un sistema que està en consonància amb la forma d'elecció a les diputacions –i consells–, als parlaments autonòmics i al Congrés. Ara es pretén que l'elecció d'alcalde passi de la que fan els regidors a directament els ciutadans. És el sistema majoritari. Les implicacions tècniques i jurídiques del canvi no són poques i caldrà esperar a veure com es resolen, si és que finalment s'aplica. Això al marge, políticament el canvi tendria conseqüències enormes. A partir de la tercera força en disputa les opcions d'obtenir l'alcaldia serien nul·les, perquè ni tan sols amb pactes podrien arribar a assolir alcaldies. Els dos partits principals de cada localitat serien els que tendrien a consolidar-se com a únics vots "útils", de manera que l'anorreament pràctic de les altres opcions seria un fet, més com més comicis amb aquest sistema se celebrassin.

Si analitzem els resultats de les eleccions municipals del 25 de maig de 2003 en les nostres tres capitals es pot veure què podria significar aquest canvi. A València, el PP té majoria absoluta (50,8%), seguit del PSOE (31,2%), d'EU (Entesa, 7,3%) i Bloc (3,6%). Si d'aquí tres anys el nou sistema entra en

El bipartidisme amenaça d'estendre's al sistema electoral de l'estat espanyol. La nova llei que enllesteix el Govern Zapatero, amb el suport del PP, maltractaria els grups més petits.

funcionament, els valencians aniran a les urnes sabent d'entrada que tot es redueix a PP o PSOE, de manera que quasi l'11% d'electors de l'Entesa, més els del Bloc, sabran que el seu vot en la pràctica no servirà per a res, excepte, potser, per a allargar fins a la segona volta l'elecció d'alcalde. En aquestes circumstàncies és gairebé ocios dir quin futur esperaria, a curt o mitjà termini, als dos grups minoritaris.

A Palma la situació és semblant. El PP hi té majoria absoluta (46%), seguit del PSOE (27,1%), d'EU – Els Verds (10,4%), del PSM (6,4%) i d'UM (4%). Amb la reforma vigent, el 2007 els palmesans anirien a votar en les mateixes condicions *a priori* que els valencians. El futur d'EU, Verds, PSM i UM (20,8% de vot conjunt) seria bastant fosc, perquè tot quedaria reduït a PP o PSOE.

A Barcelona guanyà el PSC (33,6%), seguit de CiU (21,4%), PP (16,1%), ERC (12,8%) i ICV (12,1%). Si d'aquí tres anys el nou sistema funciona, passi el que passi, la pluralitat ara existent –de la qual neix l'acord de govern entre PSC, ERC i ICV– desapareixeria en favor del bipartidisme i l'alcalde seria de PSC o de CiU. En futures eleccions tendria a disminuir la presència dels minoritaris, que representen el 42% del vot emès l'any passat.

Les implicacions polítiques del nou sistema no acaben en els ajuntaments. En efecte, en la majoria de comunitats –País Valencià i Balears, per exemple– les eleccions municipals i autonòmiques coincideixen el mateix dia. El doble vot –diferent al municipi i la cambra legislativa pròpia– és un fenomen poc important –sobretot en les grans poblacions–, i això també perjudica els partits minoritaris en les seves expectatives autonòmiques. El nou sistema tendria, elecció rere elecció, a intensificar el bipartidisme, i les dues forces majoritàries tant al País Valencià com a les Illes, PP i PSOE, anirien prenent cada vegada més i més força a costa dels més petits.

Certament, aquest nou sistema podria ser interessant per als partits nacionalistes majoritaris al País Basc (PNB) i Catalunya (CiU), amb la incògnita d'ERC al Principat, que potser seria capaç de disputar la preeminència nacionalista a la coalició que encapçala Artur Mas. Ara bé, per al nacionalisme polític al País Valencià (Bloc i ERPV) i a les Illes Balears (PSM, UM i ERC) seria un drama que el situaria en una posició cada cop més feble enfront de les dues forces d'àmbit espanyol.

Miquel Payeras